

Syyttäjälaitos

Oikeusministeriön kannanotto vuoden 2024 tilinpäätöksestä

Oikeusministeriö antaa valtion talousarviosta annetun asetuksen (1243/1992) 66 i §:n mukaisen perustellun kannanottonsa Syyttäjälaitoksen vuoden 2024 tilinpäätöksestä.

Tilinpäätöskannanoton perustana ovat viraston tilinpäätös, joka sisältää toimintakertomuksen, sekä siitä annettu valtiontalouden tarkastusviraston tilintarkastuskertomus.

Ministeriön yleisarvio Syyttäjälaitoksen tuloksellisuudesta ja tavoitteiden saavuttamisesta on tyydyttävä. Syyttäjälaitos on saavuttanut tulossopimuksessa vuodelle 2024 asetetut tulostavoitteet osittain.

1. Arvio tuloksellisuudesta ja sen kehityksestä sekä asetettujen tulostavoitteiden toteutumisesta.

Syyttäjälaitoksen vaikuttavuustavoitteena on huolehtia rikosvastuun toteuttamisesta osana rikosasioiden käsittelyketjua oikeudenmukaisesti, tehokkaasti ja laadukkaasti. Tuloksellisuuteen ja laatuun liittyvät mitattavissa olevat seikat ovat saapuneiden ja ratkaistujen asioiden määrä, syyttäjakohtainen ratkaisutehokkuus, syyteharkinnan joutuisuus ja toiminnan valtakunnallinen yhdenmukaisuus.

Syyttäjälaitoksen taloudellinen tilanne on suhteellisen hyvä. Syyttäjälaitoksen siirtyvät määrärahat olivat korkealla tasolla, ja siirtyvien määrärahojen kohdennuksilla pyrittiin turvaamaan henkilöstömäärän kasvua. ICT-menot toteutuivat ennakoitua suurempina, millä tulee olemaan vaikutusta tulevien vuosien toiminnan suunnitteluun.

Syyttäjälaitokseen saapui käsiteltäväksi vajaa 1 400 asiaa enemmän kuin vuonna 2023. Ratkaistuja asioita oli 980 vähemmän kuin vuonna 2023. Asioiden vaativuus ja kaikkien asioiden keskimääräinen ratkaisuaika laskivat hieman. Keskeisenä haasteena oli ratkaisematta olevien asioiden suuri määrä (2023: 17 324; 2024: 18 117) sekä erityisesti 6–12 kuukautta ja yli 12 kuukautta syyteharkinnassa olleiden asioiden suuri määrä. Syyttäjien määrää ei saatu lisättyä tavoitellusti, ja syyttäjien ratkaisutoiminnan tehokkuus oli edelleen tavoitetasoa matalammalla tasolla vuonna 2024. Tätä selitti asioiden vaativuuden ohella syyttäjien suuri vaihtuvuus, kokemattomien syyttäjien määrän kasvu ja pääkäsitelyjen suuri määrä.

1.1 Yhteiskunnallinen vaikuttavuus.

Syyttäjälaitos saavutti tavoitteensa osittain.

Postiosoite
Postadress
Postal Address
Oikeusministeriö

Käyntiosoite
Besöksadress
Office

Puhelin
Telefon
Telephone

Faksi
Fax
Fax

s-posti, internet
e-post, internet
e-mail, internet

PL 25
00023 Valtioneuvosto

Meritullinkatu 10
Helsinki

0295 16001
+358 295 16001

09 1606 7730
+358 9 1606 7730

kirjaamo.om@gov.fi
oikeusministerio.fi

Syyttäjälaitokseen saapuneiden asioiden määrä kasvoi vajaalla 1 400 asialla. Ratkaistuja asioita oli noin 1 000 vähemmän kuin edellisenä vuonna. Syyttäjien htv-määrä kasvoi edellisestä vuodesta vain yhdellä jäädessä selvästi tavoitteesta. Vireillä olevien asioiden määrä nousi noin 800 asialla. Kaikkien asioiden keskimääräinen ratkaisuaika laski edellisestä vuodesta alittaen tavoitetason (2023: 2,51 kuukautta; 2024: 2,41 kuukautta). Vaihteluväli syyttäjälakeiden välillä oli edelleen suuri, vaikkakin se laski edellisestä vuodesta (2023: 1,81–3,24; 2024: 1,84–2,86). Myös vaativissa asioissa vaihteluväli alueittain oli edelleen suuri keskimääräisen ratkaisuaajan ollessa Länsi-Suomessa 5,14 kuukautta ja Itä-Suomessa 6,53 kuukautta, kun vastaava luku oli Etelä-Suomessa 8,77 kuukautta ja Pohjois-Suomessa 9,15 kuukautta (2023: 5,30–9,06; 2024: 5,14–9,15). Syyteharkinnassa 6–12 kuukautta olleiden asioiden määrä kääntyi hienoiseen laskuun; määrä oli edelleen korkea ja ylitti selvästi tavoitetason (2023: 4 437; 2024: 4 198). Yli vuoden syyteharkinnassa olleiden asioiden määrä lähti taas nousuun ylittäen tavoitetason selvästi (2023: 1 577; 2024: 1 622). Alle kuusi kuukautta syyteharkinnassa olleiden asioiden määrä on kasvanut. Valtakunnallinen nopeasti käsiteltävien asioiden toiminto (NOTO) oli merkittävä tekijä laitoksen tuloksentehtokävyssä: 8,8 % syyttäjistä ratkaisi puolet (49,8 %) kaikista saapuneista asioista. Pitkään syyteharkinnassa olleiden asioiden suuri määrä on oikeusturvariski kansalaisten kannalta. Lisäksi se vaikuttaa kielteisesti oikeuslaitosta kohtaan tunnettuun luottamukseen.

1.2 Toiminnallinen tuloksellisuus

Syyttäjälaitos saavutti tavoitteensa osittain.

1.2.1 Toiminnallinen tehokkuus

Syyttäjälaitos saavutti tavoitteensa osittain.

Haasteena Syyttäjälaitoksessa oli vireillä ja syyteharkinnassa olevien asioiden (erityisesti 6–12 kuukautta ja yli 12 kuukautta) suuri määrä, ratkaistavaksi tulleiden asioiden vaatavuus, alueelliset erot työn vaatavuudessa, henkilöstön suuri vaihtuvuus ja syyttäjien alhainen ratkaisutehtokkuus. Syyttäjien henkilötyövuosimäärää ei saatu kasvatettua, ja syyttäjien keskimääräinen ratkaisutehtokkuus laski mittaushistorian matalimmalle tasolle. Huomattava määrä kokeneiden syyttäjien työpanosta sitoutui uusien ja kokemattomien syyttäjien kouluttamiseen. Yhä useammat asiat olivat kiireellisiä jo syyteharkintaan saapuessaan ja syyttäjien vaihtuvuus, erityisesti Etelä-Suomen syyttäjälakeella, oli suurta, mikä vaikeutti työjonojen suunnitelmallista ja tehokasta purkamista. Rästitalanne oli erityisen ongelmallinen Etelä-Suomen syyttäjälakeella, jolle keskittyy suuri osa kaikkein työläimmistä ja laajimmista syyteasioista.

1.2.2 Tuotokset ja laadunhallinta

Syyttäjälaitos saavutti tavoitteensa osittain.

Syyttäjälaitoksen ratkaisutehtokkuus laski edellisestä vuodesta. Yksittäinen syyttäjä ratkaisi keskimäärin 197 asiaa vuonna 2024, kun vastaava luku oli keskimäärin 200 asiaa vuonna 2023. Ratkaisutehtokkuus ei kasvanut, sillä keskivaikeaa juttukantaa hoitavien syyttäjien työtilanne oli edelleen ruuhkainen. Rekrytoidut uudet syyttäjät ovat pääasiassa vaille aiempaa lainkäyttökokemusta olevia, uransa alkuvaiheessa olevia juristeja, joilta ei voi välittömästi odottaa korkeita suoritelmääriä, ja heidän kouluttamiseensa suunnattiin huomattava määrä kokeneempien syyttäjien työpanosta. Henkilöstön vaihtuvuus oli edelleen suurta ja kohdistui pääasiassa kokeneempiin syyttäjiin. Syyttäjien ratkaisutehtokkuuteen vaikutti vielä suullisiin käsittelyihin käytetty työaika.

Syyttäjälaitoksessa on tehty toimia suoritteiden laadun ja laitoksen palvelukävyyn seuraamiseksi ja ohjaamiseksi. Tilastointi- ja raportointijärjestelmä on vakiinnutettu. Siirryttäessä SAKARI-järjestelmästä AIPA-järjestelmään toiminnan seuraamiseen ja ohjaamiseen tarvittavan tilastotiedon saatavuus kuitenkin hankaloituu ja luotettavuus heikkenee, eikä saatavilla ole esimerkiksi täsmällistä tilastotietoa juttukannan painotetusta vaatavuudesta. Syyttäjälakeiden toimintaa seurattiin valtakunnansyyttäjän toimistosta, minkä lisäksi ratkaisutoiminnan yhdenmukaisuutta ja laillisuutta seurattiin kantelumenettelyn ja apulaisvaltakunnansyyttäjän aluekäyntien yhteydessä. Vuonna 2024 aluekäynnit suoritettiin Länsi-Suomen ja Ahvenanmaan syyttäjälakeilla toiminnan kehittämiseksi sekä ongelmien tunnistamiseksi ja korjaamiseksi.

Syyttäjälakeilla syyttäjien erikoisosaamista tuettiin osaamistiimeillä, joita vetävät kukin rikoslajin erikoissyyttäjä tai muu tiimin toimialaan hyvin perehtynyt syyttäjä. Erikoistumisalueista vastaavat valtiosyyttäjät seurasivat ja ohjasivat osaltaan tiimien toimintaa. Syyttäjälaitoksen

valtakunnallisen laatutyöryhmän loppuraportti valmistui toukokuussa 2024 aiheenaan todistelun teemoittelu haastehakemuksessa. Erikoissyyttäjien osaamisen valtakunnallinen hyödyntäminen ei ollut vielä riittävän laajaa, sillä syyttäjälalueiden ruuhkautunut työtilanne ohjaa käyttämään erikoissyyttäjiä heidän oman sijoittautumisalueen juttujen hoitamiseen.

1.2.3 Henkilöstövoimavarojen hallinta ja kehittäminen

Syyttäjälaitos saavutti tavoitteensa osittain.

Syyttäjien määrää olisi lisärahoituksen ja siirtyvien erien käytön ansiosta ollut mahdollista nostaa aiemmasta, missä tavoitteessa Syyttäjälaitos ei onnistunut. Viimeisen kahden vuoden aikana syyttäjien htv-määrä on kasvanut 27 htv:lla mutta edelliseen vuoteen verrattuna kasvua oli vain 1 htv:ta. Syyttäjälaitoksen henkilötyövuosimäärä oli 633, ja se alitti tulostavoitteen 34 htv:lla. Määrärahat olisivat siten mahdollistaneet enemmän rekrytointeja, mutta tilannetta vaikeutti henkilöstön vaihtuvuus, virkavapauksista johtuvat ennakoimattomat poistumat sekä edellisistä johtuneet viiveet rekrytointiprosesseissa. Lisäksi haastetta aiheuttivat määräaikaaisuuksien suuri määrä, rekrytointitarpeiden osittainen ennakoimattomuus sekä henkilöstön saatavuuteen liittyvät haasteet. Uudet syyttäjät olivat kokemattomampia, millä oli vaikutuksia toimintaan ja tuottavuuteen. Syyttäjälaitoksessa on tehty pitkäkestoisia suunnitelmia henkilöstövoimavarojen käytöstä ja hallinnasta jatkuvuuden varmistamiseksi syyttäjälalueilla. Syyttäjän tehtävän tunnettuutta ja arvostusta kehitettiin aktiivisella ja ennakoivalla viestinnällä. Syyttäjälaitoksen toiminnasta viestittiin kattavasti muun ohella sosiaalisessa mediassa ja Syyttäjälaitoksen verkkosivuilla. Syyttäjän työstä kerrottiin lisäksi podcasteissa ja koululaisten Yrityskylässä.

Henkilöstön työkyvyn tukemista jatkettiin, ja henkilöstöä koulutettiin kattavasti. Syyttäjälaitos osallistui oikeusministeriön hallinnonalan yhteiseen Pidetty!-hankkeeseen.

1.3 Muut asiat

ICT-kehittämishankkeista rikos-AIPAn valtakunnallinen käyttöönotto siirtyi vuodelta 2024 vuoteen 2025. Järjestelmä tulee täyttämään vain toiminnalliset minimivaatimukset. Syyttäjien asioiden ja dokumenttienhallintajärjestelmä mini-AIPA otettiin käyttöön vuonna 2024. ICT-menoissa budjetti ylitettiin 1 084 000 eurolla (19,2 %), ja merkittävä osuus ylityksestä liittyi rikos-AIPaan (järjestelmän integrointityö, toiminnallisen tiekarttasuunnitteluun liittyvät puutteet, järjestelmän kehittäminen ja ylläpito). ICT-kulujen ennustettavuus oli heikkoa.

Valtakunnansyyttäjän toimiston uusi organisaatio aloitti toimintansa 1.1.2024. Uudistuksen tavoitteena oli tehostaa kanteluasioiden käsittelyä ja vahvistaa hallinnonohjausta ja hallintotehtävien hoitamista. Keskushallinnon toimintaa kehitettiin siten, että hallinnollisia tehtäviä on mahdollista siirtää pois syyttäjälalueilta valtakunnansyyttäjän toimiston tehtäväksi ja vapauttaa syyttäjälalueiden aikaa syyttäjien substanssitehtäviin. Poliisirikosasioiden tutkinnanjohto keskitettiin myös valtakunnansyyttäjän toimistoon. Valtakunnansyyttäjän toimiston palkkamenot kasvoivat 19,7 prosenttia vuonna 2024.

2. Käytettyjen tuloksellisuuden raportoinnin perusteiden asianmukaisuus ohjauksen ja tulostavastuun kanalta sekä ministeriön kanta kehittämistarpeista

Vuosittain päivitettävässä voimavara-analyysissä arvioidaan kattavasti Syyttäjälaitoksen voimavaroja, niiden riittävyyttä ja kehittämistarpeita rikosvastuun toteuttamiseksi. Oikeusministeriön näkemyksen mukaan Syyttäjälaitoksen talouden suunnittelu ja seuranta tarjosivat riittävät ja luotettavat tiedot kirjanpitoyksikön taloudesta ja toiminnasta.

Syyttäjälaitoksen käyttämä työmäärän mittaamistapa ja painotetun vaativuuden mittaaminen kuvasivat hyvin vaativien rikosasioiden määrän ja vaativuuden lisääntymistä, niiden vaatimaa työmäärän kasvua sekä rikosjuttukannassa tapahtuneita muutoksia. Syyttäjälaitos on myös ryhtynyt seuraamaan työajan kohdentumista erilaisiin toimintoihin, mutta erityisesti syyttäjien kirjaimisprosentti oli vielä liian alhaisella tasolla.

Oikeusministeriö pitää hyvänä ja tarpeellisena, että tuloksellisuuden raportointia kehitetään edelleen siten, että tilastoista ja erityisesti Kiekusta saatavia tietoja käytetään ja analysoidaan

riittävästi todellisen työmäärän arvioimiseksi ja toiminnan ohjaamiseksi. Rikos-AIPasta saatavaa tilastointia on kehitettävä vastaamaan Syyttäjälaitoksen tarpeita.

3. Toimenpiteet, joihin viraston on tarpeen ryhtyä tilinpäätöksen johdosta ja tuloksellisuuden parantamiseksi

Valtiontalouden tarkastusviraston tilintarkastuskertomuksessa vuodelta 2024 on todettu, että toiminnallisesta tehokkuudesta esitettyjen tietojen tai sisäisen valvonnan osalta ei ole tullut esiin olennaista huomautettavaa.

Vuosi 2024 oli viides vuosi Syyttäjälaitoksen uudessa organisaatiossa. Syyttäjälaitoksen tulee edelleen seurata, että uuden organisaation mukaiset toiminta- ja tulosohjausprosessit saadaan vakiinnutettua ja resurssien hyödyntämisen näkökulmasta valtakunnallisen viraston hyödyt otettua käyttöön. Laitoksen johtamista ja ohjaamista kokonaisuutena ja erityisesti työmäärän tasaimista alueiden välillä tulee kehittää. Valtakunnansyyttäjän toimiston organisaatiouudistukselle asetettujen tavoitteiden toteutumista tulee seurata, ja ICT-menojen kasvuun on kiinnitettävä huomiota.

Oikeusministeriö kiinnittää Syyttäjälaitoksen huomion avoimena olevien asioiden ja pitkään syyteharkinnassa olleiden asioiden suureen määrään. Syyttäjälaitos on perustanut valtakunnansyyttäjän toimiston johtaman valtakunnallisen ja siirtyneillä määrärahoilla toimivan kolmivuotisen ruuhkanpurkuhankkeen vanhojen, yli yhdeksän kuukautta vireillä olleiden asioiden rästin purkamiseksi 1.4.2025. Syyttäjälaitoksen on seurattava hankkeen etenemistä, hankkeeseen liittyvien korvaavien rekrytointien onnistumista sekä syyttäjälueilla työskentelevien syyttäjien ratkaisutehokkuuden kehittymistä. Syyttäjälaitoksen on edelleen selvitettävä rästin ja pitkien käsittelyaikeiden syitä ja juttujen laatua sekä ryhdyttävä toimenpiteisiin tilanteen korjaamiseksi.

Resurssien käytön ja kohdentamisen ohella Syyttäjälaitoksen tulee kiinnittää huomiota tehokkuuteen ja taloudellisuuteen. Toimintatapoja ja prosesseja tulee tarkastella ja uudistaa sekä hyödyntää digitalisaation tuomat mahdollisuudet, jotta syyteharkinnan laatu, joutuisuus ja valtakunnallinen yhdenmukaisuus turvataan. Tekoälyn hyödyntämismahdollisuuksia tulee kartoittaa. Syyttäjälaitoksessa on pitkään ollut alueellisia eroja ratkaisukäytännössä ja käsittelyajoissa. Laatujärjestelmiä ja valtakunnallista ohjaustoimintaa tulee edelleen kehittää alueellisten erojen havaitsemiseksi ja analysoimiseksi yhdenvertaisuuden ja joutuisuuden lisäämiseksi.

Syyttäjälaitoksen tulee edelleen edistää syyttäjien rekrytointeja ja tehostaa prosesseja, jotta lisäresurssit saadaan käyttöön nopeasti ja tehokkaasti. Erityistä huomiota tulee kiinnittää sellaisiin toimenpiteisiin, joilla saataisiin rekrytoitua kokeneita lainkäyttäjiä sekä siihen, että Syyttäjälaitos säilyisi haluttuna ja arvostettuna työpaikkana myös nykyisten työntekijöiden keskuudessa. Määräaikaisen henkilöstön määrään tulee edelleen kiinnittää huomiota.

Syyttäjälaitoksen tulee edelleen lisätä Kiekun käyttöä kattavammaksi syyttäjillä, jotta järjestelmästä saatavia tietoja voitaisiin hyödyntää toiminnan ja resurssien suunnittelussa luotettavammin. Syyttäjälaitoksen tulee arvioida rikos-AIPA:n käyttöönoton tuottamaa säästöpotentiaalia siinä vaiheessa, kun rikos-AIPA on otettu käyttöön.

Syyttäjälaitoksen on osaltaan edistettävä rikosprosessiketjun viranomaisten välistä yhteistyötä asioiden sujuvan käsittelyn varmistamiseksi ja valtakunnallisesti yhdenmukaisten toimintatapojen kehittämiseksi. Rikosprosessiketjun viranomaisten välisen yhteistyön tavoitteena on rikosasioiden kokonaiskäsittelyajan lyhentäminen.

4. Oikeusministeriön toimenpiteet tilinpäätöksen johdosta ja tuloksellisuuden parantamiseksi

Syyttäjälaitoksen talous on vuoden 2024 tilinpäätöksen perusteella hallinnassa. Siirtyvä määräraha on korkealla tasolla, ja sillä rahoitetaan uusien syyttäjien rekrytointeja sekä kasvaneita ICT-menoja, muun ohella AIPA-tietojärjestelmähankkeesta Syyttäjälaitokselle aiheutuvia kustannuksia.

Oikeusministeriö on kehys- ja budjettivalmistelussa pyrkinyt huolehtimaan, että Syyttäjälaitoksen voimavaroja vahvistetaan rikosvastuun toteutumisen parantamiseksi, ja syyttäjien keskeinen rooli rikosprosessissa otetaan huomioon arvioitaessa koko rikosprosessiketjun määrärahatarpeita.

Syksyllä 2022 julkaistiin oikeudenhoidon selonteko, jossa oikeudenhoitoon osallistuvien viranomaisten resursseja tarkasteltiin kokonaisuutena tavoitteena toimintaedellytysten ja resurssien turvaaminen yhtä vaalikautta pidemmällä ajalla. Toisen oikeudenhoidon selonteon valmistelu on käynnistynyt oikeusministeriön johdolla. Oikeusministeriön asettaman Oikeuslaitostyöryhmän, jonka tehtävänä on seurata ja arvioida oikeuslaitoksen kehittämistä ja tuottavuutta, työ jatkuu alustavien toimenpide-ehdotusten jatkovalmistelulla projektiryhmissä.

Hallitusohjelman mukaisesti oikeusprosesseja sujuvoitetaan, ja oikeusministeriössä on valmisteltu ja käynnistetty useita hallitusohjelmahankkeita. Syyttäjälaitoksen toimialaan liittyvät, käynnissä olevat hallitusohjelmahankkeet ovat muun ohella ihmiskaupan poikkihallinnollinen ja kokonaisvaltainen ehkäiseminen, pakkokeinolain muutostarpeiden arviointi, rikosprosessin sujuvoittamistoimet, rikostorjuntaan liittyvän tiedonvaihdon tehostaminen, sakkomenettelyn kokonaistarkastelu ja syyteneuvottelun käyttöalan laajentaminen. Kaikki mainitut hankkeet vaikuttavat myös siihen, että syyttäjän käsiteltäväksi tulevat rikosasiat voidaan hoitaa joutuisasti ja asianosaisten oikeusturva huomioon ottaen.

Menettelyjen keventämiseksi ja tuottavuuden parantamiseksi jatketaan Syyttäjälaitoksen ja yleisten tuomioistuinten toiminnanohjaus- ja dokumentointihallintajärjestelmän (AIPA) kehittämistä ja käyttöönoton valmistelua. Oikeusministeriö pyrkii osaltaan edistämään yhteistyötä hallinnonalan toimijoiden välillä yhteistyön parantamiseksi.

Oikeusministeri

Leena Meri

Osastopäällikkö

Ville Hinkkanen

Tiedoksi

Valtiokonttori
Valtiontalouden tarkastusvirasto
Valtiovarainministeriö